

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 604.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245216184720/facsimile.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Det Sættende Aarhundrede

hed og Lykke paa Valpladsen vandt hele Frankrigs Beundring, var det dog egenlig kun med »Guld og grønne Skove« han overvandt Paris og sine mange Fiender, kun med Utaknemmelighed han lønede sine gamle Venner, og kun med Udsuelse han arbejdede paa hvad hans ubarmhertige Rentemester kaldte Rigets Velstand.

Kun forgyæves havde nemlig Henrik søgt at udhungre Paris (1590), thi skøndt man tilsidst bogstavelig aad Græs som Kvæget og bagde Brød af Dødningebæen, holdt Paris dog Pinen ud, til Hertugen af Parma undsatte den, og da Pøbelen saa, for at give sin Glæde Luft, hængte Parlaments-Præsidenten og et Par andre fornemme Jurister, som gamle Lurendreiere, man ei kunde liide paa, da tog Hertug Carl [af Guise, ved at hænge de skrappeste Rødemestere, Brodden fra dem, og satte »skikkelige Folk« i Spidsen, som kunde finde sig i Billighed, og de solgte reentud Paris (1594) til Kong Henrik^{*)}. For Løiers Skyld kan det ogsaa bemærkes, at Grev Brissac, som ved denne Leilighed skummede Fløden, og fik, iblandt Andet, to Tønder Guld og en Marskal-Stav, var netop ham, der havde lært Pøbelen at gjøre Barricader^{**}). Carl af Guise, mest bekiendt under Navnet »Hertugen af Mayenne,« som selv havde gjort sig et svagt Haab om Kronen, krympede sig vel enstund ved at give tabt, men da Paris gik fløiten, og han mærkede, at Spanierne var daarlige Trøstere, tog han dog ogsaa (1596) paa en skikkelig Maade det Visse for det Uvisse^{***}). Den Sædrægtigste til at give Kiøb var Prinds Philip Emanuel af Lothringen, sædvanlig kaldt »Hertugen af Mercœur,« som, med Spaniens Hjælp, stræbde at gjøre sig uafhængig i Bretagne, og han var uden tvivl den gæveste Mand af dem Alle; thi da han omsider (1598) maatte gaae paa Forlig og gifte sin eneste Datter med Kong Henriks Frillesøn, vendte han Frankrig Ryggen, som et reent Babel, og trøstede sig med at gaae til Ungarn og slaas med Tyrken†).

Saaledes samlede da Henrik af Bourbon Riget, og at han alt tidlig (1593) havde paany afsvoret det Calvinske Kiættleri, følger af sig selv, men at han var saa prutien som muelig paa Religjons-Frihed til Hugonotterne, det maas vi lægge Mærke til, fordi man sædvaanlig, ved at høre om det

*) Davila S. 670—71. Sismondi XXI. 66. 81. 126—39.

***) Sammet S. 496—97. 969—72. Sammet. 253—57.

****) Sismondi XXI. 399—410.

†) Davila S. 1065.

Det Sættende Aarhundrede

»Nautiske Edict« gjør sig en ganske anden Forestilling derom*). Ikke blot undtog nemlig Henrik udtrykkelig Paris og de fleste Storstæder fra det Frankerig, hvori Calvinismen skulde have Borger-Ret, men allagde høitidelig Eed paa at a-rydde Kiættet; kun seent (1598) bekvemmede han sig til at give et ordenligt Fribrev, og selv det var indskrænket til otte Aar, saa Hugonotterne skulde ikke rose sig af, at deres Hævding var kommen paa Frankrigs Throne, med mindre de havde Sind til at betragte Troes-Sagen med samme Lige-gyldighed, som han. Dette var imidlertid ogsaa Tilfældet med hans forreste Rentemester Sully (Maximilian Bethune af Rosni), og med de fleste Hugonottiske Adelsmænd, saa Philip Mornai (du Plessis), der var sin Overbeviisning ligesaa tro, som sin Konge, og stiftede den Calviniske Høiskole i Saumur, staaer som en Vildfremmed midt iblandt dem, og kun det var da Vindingen ved Thronskiftet, at Levningen af den Calvinistiske Alvor og Ærbarhed og hele Uddannelsen paa Modersmaalet var Fransk Fællesgods til Hver-dagsbrug.

I tolv Aar (1598—1610) sad Henrik den Fjerde uanfægtet paa Thronen, uden at man ser mindste Tegn til, at han havde et høiere Maal end at more sig med Kys og Klap, med Jagt og Vovespil, at befæste den selviagne Enevoldsmagt og paa alle muelige Maader fylde Skatkammeret; men da han omkom ved et Snigmord, lader det sig immer tænke, at han just da var ifærd med at begynde paa noget Stort, og det antog man længe, blot paa Sullys Ord, for en afgjort Sag. Det Visse er imidlertid, at Henrik var ifærd med at yppe en blodig Krig, hvortil det faldt vanskeligt at finde Paaskud, og skulde Paaskuddet virkelig været, som Sully melder, at udskifte hele Christenheden, saa Magterne fik hvad han kaldte den rette Ligevægt, og Rigerne en varig Fred, da maatte han været en Napoleon, for deraf at giøre noget Stort, som saa endda kun vilde været en stor Ulykke: almindelig Trældom og Dødsstille**). Medens Verdens-Historien derfor ikke vil aftrætte Nogen, at Henrik den Fjerde var Perlen mellem Frankrigs Konger siden Ludvig den Hellige, altsaa snart i sex Aarhundreder; kan den dog ligesaalidt holde nogen Lovtale over ham, som over Franskheden i det Hele, hvis uudslette-

*) Sismondi XXI. 108. 117. 200—2. 211—16. 324—30. 452—554. 480—87.

***) Sammes Frankrigs-Historie XXII. 1—9. 17—28. 77—79. 112—16. 128—30. 147—51. 158. 168—80.